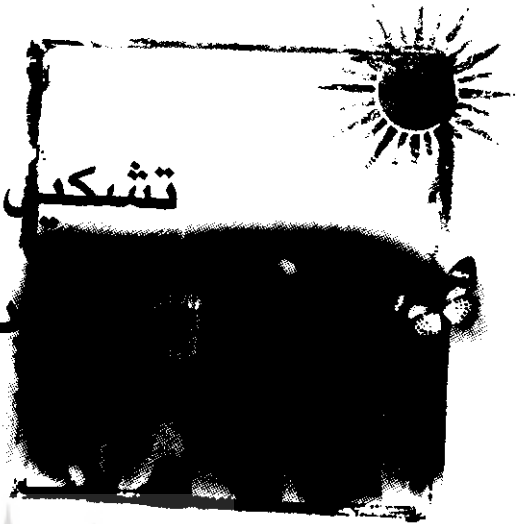

تشکیل کارگاه تربیتی در اوقات فراغت

محمد اسماعیلی

مقدمه

بی‌کاری و فراغت، مقوله‌ای است که به واسطه آن بیش تر مردم به انحراف کشیده می‌شوند. به فرمایش پیامبر گرامی اسلام ﷺ «خَلَّتَانِ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ فِيهِمَا مَفْتُونٌ الصَّحَّةِ وَالْفِرَاقِ»^۱ دو خصوصیت است که بسیاری از مردم در آنها فریب می‌خورند: سلامتی و فراغت. وقتی کودکان و نوجوانان برای اوقات فراغت خود برنامه‌ریزی صحیح نداشته باشند، در اثر هم‌نشینی با گروه همسالان و دوستان ناباب، رفتارهای نامطلوب از آنها بروز خواهد کرد. به فرموده امیر مؤمنان

علی علیه السلام: «فراغت متمادی [وزیاد] باعث تباهی و فساد می‌شود.»^۲
جهت استفاده بهینه از اوقات فراغت نوجوانان و جوانان، ضروری است مبلغان گرامی در ایام تابستان و در فراغتهای طول سال برنامه یا طرح خاصی جهت رشد و شکوفایی استعدادهای آنها در ابعاد جسمی، عاطفی، اجتماعی و دینی در نظر

۱. الکافی، مرحوم کلینی، انتشارات، اسماعیلیان، چاپ سوم، ج ۸، ص ۱۵۲، ح ۱۳۶.
۲. قال علی علیه السلام: «فَاتَّضَالَ الْفَرَاغُ مَفْسَدَةً» (الارشاد، مفید، انتشارات جامعه مدرسین، چاپ اول، ج ۱، ص ۲۹۸).

بگیرند.

ضرورت تشکیل کارگاه تربیتی

با عنایت به اینکه تمامی مسائل را نمی‌توان در قالب خطابه و سخنرانی به کودکان، نوجوانان و جوانان آموزش داد، کارگاه تربیتی راهی است که می‌تواند زمینه شکوفایی و حرکت فعال فکری و عملی را در نوجوانان و جوانان ایجاد کند.

تجربه نشان داده است که غالب معضلات روانی و اخلاقی نوجوانان و جوانان - که موجب بروز رفتارهای نابهنجار در سطح جامعه و خانه می‌شوند - با تشکیل کارگاههای تربیتی به صورت چشم‌گیری تقلیل می‌یابد و یا به کلی از بین می‌رود.

اگر کارگاه تربیتی با برنامه ریزی قبلی و ارائه بینش صحیح توسط مربیان و مبلغان آگاه و دلسوز در فضایی دوستانه و صمیمی تشکیل شود، موجب شکوفایی استعدادهای نوجوانان و جوانان شده، بر نشاط و شادابی آنها می‌افزاید.

بی تردید این طرح، در ارتقاء سطح بینش و شخصیت مذهبی و اجتماعی مخاطبین نقش مهمی دارد.

این برنامه باید به صورتی عملی، باعث رشد و بالندگی آنها شود. برای این منظور می‌توان از مسجد محل و در صورت کمبود جا، با هماهنگیهای صورت گرفته، از مکانهای مناسبی چون مدرسه محل تبلیغ استفاده کرد. برنامه‌ها در دو گروه دختران و پسران و به صورت جداگانه در محلی مجزا اجرا می‌شود.

جهت بالا بردن بازده فعالیتها و استفاده از حداکثر ظرفیت، ضروری است «کارگاه تربیتی» تشکیل شود.

تعریف کارگاه تربیتی

کارگاه تربیتی، محل و موقعیتی است که در آن آموزشهای نظری و فعالیتهای عملی مربیان و مبلغان برای کودکان، نوجوانان و جوانان ارائه می‌شود. به سخن دیگر، کارگاه تربیتی زمینه آموزش و عمل به احکام و فرایض دینی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا با راهنمایی و هدایت‌های مبلغان، مربیان و نیروهای فرهنگی، زندگی سعادت‌مندانه را در علم و عمل بیاموزند.

اهداف طرح

کارگاه تربیتی اهداف ذیل را دنبال می‌کند:

۱. بالا بردن میزان دانش و مهارت دینی متربیان؛
۲. ایجاد انگیزه جهت عمل به احکام و فرایض دینی؛
۳. اجرای تربیت دینی به صورت عملی؛
۴. استفاده بهینه از اوقات فراغت؛
۵. و...

برنامه ریزی کارگاه تربیتی

برنامه ریزی کارگاه تربیتی طی مراحل زیر صورت می‌گیرد:

مرحله اول: تعیین نیازها

مبلغ ضمن مشورت با صاحب نظران، نیازها و علایق شرکت کنندگان را اعم از دختر و پسر در گروه‌های سنی مختلف بررسی کرده، آنها را به صورت شفاف معین می‌کند.

تذکر: در خصوص تعیین نیازها و علایق جهت رسیدن به وضع مطلوب، باید سطح فرهنگ، آداب و رسوم محل تبلیغی در نظر گرفته شود.

مرحله دوم: تعیین اهداف

پس از تعیین نیازها و علایق مشترک شرکت کنندگان توسط مربیان و مبلغان، اهداف کارگاه تربیتی متناسب با امکانات و توان اجرایی و مربی و قابلیت‌های بالقوه روحی و معنوی شرکت کنندگان تعیین می‌شود. هدف‌های کارگاه تربیتی باید کاملاً شفاف و قابل اجرا باشد.

مرحله سوم: تهیه محورها و

موضوعات آموزشی و تربیتی

این مرحله از مهم‌ترین فعالیت‌های مربی و مبلغ دینی است که قبل از شروع به کار کارگاه، باید موضوعات به صورت کارشناسی شده توسط خود او یا با کمک صاحب نظران تعیین و آماده شود. (در بخش موضوعات کلی سه ماهه تابستان به بعضی از آنها اشاره خواهد شد.)

مرحله چهارم: انتخاب روش‌های

تربیتی

در این مرحله، روش‌ها، فنون، الگوها و راهبردهای مناسب تربیتی انتخاب می‌شود. مربی ضمن در نظر گرفتن مهارت و توان عملی خود یا با

ارزشیابی افراد به دو گونه صورت می‌پذیرد:

۱. امتحان کتبی از محتویات آموزشی در کارگاه؛

۲. برآورد و بررسی مربی نسبت به تغییراتی که در رفتار متریان مشاهده می‌کند. (این بخش از ارزشیابی را با کمک پدر و مادرها هم می‌توان انجام داد.)

نحوه اجرای طرح

پس از برنامه ریزی آموزشی- تربیتی، نوبت به تهیه برنامه اجرایی می‌رسد. در برنامه اجرایی باید مسائلی چون: تقسیم کار و مسئولیت، تعیین مکان، تسهیلات آموزشی- رفاهی، امور مالی و زمان اجرا مورد توجه قرار گیرد. فعالیتهای کارگاه در قالب جلسات عمومی و گروهها و کمیته‌ها انجام می‌شود.

جلسات عمومی: این جلسات هر روز صبح با حضور کلیه افراد شرکت کننده در برنامه آموزشی و تربیتی تشکیل شده، اهمیت جنبه‌های آموزشی کارگاه بیان، همچنین در این جلسات برای آماده سازی شرکت کنندگان جهت فعالیتهای کمیته‌ای و آموزش

همکاری صاحب نظران، به صورت گروهی این روشها را انتخاب می‌کند. روشهای تربیتی به سه قسمت تقسیم می‌شوند:

الف. روشهای باز دارنده: این روشها، شرکت کنندگان را از انحراف باز می‌دارند.

ب. روشهای وا دارنده: این روشها، شرکت کنندگان را به رفتارهای صحیح و امی دارند.

ج. روشهای تصحیح رفتار: با این روشها، راههای بازگشت از انحراف به مخاطبان آموزش داده می‌شود، همچون توبه که راهی است برای گناهکاران جهت بازگشت از انحراف در زندگی.

مرحله پنجم: تعیین شیوه

ارزشیابی.

براساس اهداف از پیش تعیین شده ارزشیابی صورت می‌گیرد.

به عنوان مثال، اگر هدف تقویت احساس مذهبی شرکت کنندگان در کارگاه است، باید ارزیابی پایانی نمایش دهنده ارتقاء روحیه تعبد و عمل به فرایض دینی در شرکت کنندگان باشد.

مهارتهای گروهی تلاش می شود.

جلسات گروهها و کمیته‌ها: کمیته‌ها و گروههای فرعی بر اساس علایق مشترک اعضای گروه تشکیل می شوند. ملاک تشکیل گروهها، عواملی چون: سن، جنس، تحصیلات و سابقه کار اعضای گروه و کارگاه خواهد بود. برنامه‌های اختصاصی گروهها، متناسب با نیاز آینده افراد هر گروه در نظر گرفته می شود.

برنامه کارگاه تربیتی

زمان بندی مناسب در روند اجرای برنامه بسیار با اهمیت است. بنابراین، بهتر است ثبت نام از شرکت کنندگان یک هفته قبل از آغاز فعالیتها صورت بگیرد. این امر به شما کمک می کند تا فرصت کافی جهت تفکیک گروهها داشته باشید و علاوه بر آن در صورت مواجهه با کمبودی، بتوانید به موقع جهت رفع آن اقدام کنید.

در این مدت ضروری است اقداماتی چون: تشکیل پرونده، صدور کارت شناسایی، کد بندی افراد صورت گیرد.

با اتمام فرصت یک هفته‌ای، فعالیتهای روزانه خود را به شرح ذیل

شروع می کنید.

زمان: متناسب با فرصت موجود در تابستان، از یک تا سه ماه.
مکان: مسجد محل یا مکانی نزدیک آن.

برنامه جلسات عمومی کارگاه: این جلسات هر روز از ساعت هشت صبح با قرائت آیاتی از قرآن کریم آغاز می شود. در ادامه یکی از مربیان و مبلغان، ضمن خوش آمدگویی به اعضا، در خصوص اهداف مورد نظر سخنرانی می کند.

برنامه جلسات اختصاصی گروهها: در کنار جلسات عمومی، جلسات اختصاصی گروهها نیز شروع به فعالیت می کند. این جلسات به صورت زمانی زیر اجرا می شوند:

- ساعت ۸/۳۰ تا ۹/۳۰ استاد مورد نظر هر گروه آموزشی، تئوری خود را ارائه می نماید. در این آموزشها، نکات نظری و همچنین عملی مورد استفاده قرار می گیرد.
- از ساعت ۹/۳۰ تا ۱۰ استراحت عمومی و پذیرایی انجام می شود. (در صورت امکان جای یا شربت باکیک و بیسکویت باشد.)

اختصاص یافته تا بعد از اتمام فعالیت، گروه بعدی کار خود را شروع کند. در صورتی که مکان کارگاه وسیع باشد یا دارای اتاقهای زیادی باشد، تمامی گروهها می توانند تمرینهای خودشان را به صورت هم عرض انجام دهند.

در این صورت، استفاده از فرصت و بازدهی کار از نظر کمی و کیفی چند برابر خواهد شد.

۲. در صورتی که برنامه گروهها به صورت مجزا و در یک ساعت جداگانه اجرا شود، اعضای گروهها می توانند در چند گروه شرکت کنند؛ اما در صورتی که برنامه اختصاصی گروهها هم زمان اجرا شود، بسیاری از افراد از شرکت در گروههای هم عرض محروم خواهند شد.

۳. زمان بندی اختصاص یافته نسبت به اجرای برنامه در نیمه اول سال نسبت به نیمه دوم متفاوت خواهد بود. این تفاوت به خاطر کوتاه و بلند شدن روزها و تغییر ساعت رسمی کشور است.

آموزشهای عملی

کارگاه به طور معمول برای ایجاد مهارت در نوجوانان و جوانان طرح ریزی می شود. مهارتهای مورد

- برنامه تمرین کارگاهی گروهها از ساعت ۱۰ به بعد به شرح زیر شروع می شود:

الف. گروه معارف و قرآن (ساعت ۱۰ تا ۱۱).

ب. گروه احکام و فرائض (ساعت ۱۱ تا ۱۲).

ج. بحث آزاد و پاسخ به سؤالات و نماز ظهر و عصر (ساعت ۱۲ تا ۱۳).

د. گروه خطاطی و طراحی (ساعت ۱۵ تا ۱۶).

ه. گروه کامپیوتر (ساعت ۱۶ تا ۱۷).
و. استراحت (از ساعت ۱۷ تا ۱۷/۳۰).

ز. گروه خیاطی یا آشپزی (ساعت ۱۷/۳۰ تا ۱۸/۳۰).

ح. بررسی راههای رفع مشکلات جهت استفاده بهینه از فرصتها، طرح پیشنهادات و انتقادات و نماز مغرب و عشاء (ساعت ۱۸/۳۰ تا اذان مغرب).

تذکره:

۱. این برنامه برای یک گروه و در یک مکان تنظیم شده است تا در تمامی مناطق تبلیغی توسط مبلغین گرامی قابل اجرا باشد. زمان برای هر گروه به صورت طولی

نظر مربیان با عنوانهای مختلف قابل اجراست؛ مثل نمونه‌های ذیل:

۱. یک مرحله‌ای: گاهی انجام یک مهارت و رفتار برای مربی و شرکت‌کنندگان در کارگاه تربیتی، قابل اجرا و مشاهده است و در یک مرحله انجام می‌پذیرد. به عنوان نمونه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

انجام عملی تکلیف در مورد مأمومی که در رکعت دوم نماز جماعت به امام اقتدا می‌کند؛ آموزش برخورد عملی با شکایات در نمازهای یومیه؛

نحوه اجرای عملی سجده‌های واجب قرآن یا سجده سهو در نماز؛

آموزش تجوید و تمرین عملی مخارج حروف و اذکار نماز؛ آداب عملی زیارت مشاهد مشرفه.

۲. چند مرحله‌ای: منظور از چند مرحله‌ای، مهارتهایی است که شرکت‌کنندگان باید مرحله به مرحله به پیش رفته، آنها را انجام دهند. به عبارتی رعایت اصل تدریج در این مهارتها الزامی است، مانند:

انجام عملی مراحل مختلف

فریضه امر به معروف و نهی از منکر؛

آموزش خطاطی و خوشنویسی؛

آموزش صوت و لحن قرآن؛

آموزش عملی سجده بر سایر

اشیاء، در صورت نبود یا برداشته شدن

مهر توسط بچه‌ها.

۳. موقعیتی: بعضی از مهارتها با

توجه به شرایط زمانی خاص اجرا

می‌شوند، همچون:

تشکیل گروه قرآن، شعر، قصه، مقاله

و خاطره‌نویسی و اجرای آن در کارگاه؛

مسابقه دوچرخه سواری، دو

میدانی، پیاده‌روی و یا کوه‌نوردی؛

اجرای مراسمهای مذهبی در

اعیاد و وفیات، مناسبتهای انقلاب

اسلامی و... .

۴. ارتباطی: مراد از آموزشهای

ارتباطی، مهارتهای تعامل اجتماعی جهت

برقراری ارتباط صمیمی با والدین،

خویشاوندان، دوستان، اساتید و... است.

سیره عملی حضرات

معصومین علیهم‌السلام خصوصاً نبی مکرم

اسلام حضرت محمد صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در نحوه

برخورد با کودکان و نوجوانان، پیران،

یتیمان، میهمان و... الگوی عملی ما در

مراکز فوق و توجیه کامل طرح، از آنها می‌خواهد که نمایندگان خود را به شورای تصمیم‌گیری معرفی کنند. البته مراکز فوق می‌توانند خود مبلغ را به عنوان نماینده خویش معرفی کنند. و یا یک نفر، نماینده چند مرکز باشند.

تذکر: اگر در شرایطی عوامل فوق حاضر نبودند، کارگاه توسط خود بچه‌ها با کمک مبلغ گرامی، همراه با هزینه‌های مردمی اجرا می‌شود.

ابزار و وسایل مورد نیاز طرح

۱. مکان مناسب ملکی یا اجاره‌ای دارای حیاط، چند اتاق جداگانه با سرویس بهداشتی مناسب؛
۲. روپوش یک رنگ به تعداد شرکت‌کنندگان؛ به طوری که با پوشیدن آن، خود را عملاً در کارگاه حس کنند؛
- این روپوشها در کارگاه نگهداری می‌شوند. رنگ و نوع دوخت روپوشها برای پسرها و دخترها متفاوت خواهد بود. در صورتی که بودجه کافی جهت تهیه روپوش وجود نداشت، از بچه‌ها خواسته شود تا لباسهای مدرسه‌ای خود را همراه داشته باشند.
۳. در صورت امکان یک خط تلفن

کارگاه تربیتی خواهد بود.

عوامل اجرایی طرح

کارگاه تربیتی از عوامل زیر تشکیل می‌شود:

۱. مبلغ یا مربی صاحب نظر.
۲. مدیر داخلی (از بین مخاطبین یا غیر آنها) به عنوان هماهنگ کننده.
۳. رابط فرهنگی که کار هماهنگی، پی‌گیری، خرید و... را انجام می‌دهد.
۴. شورای تصمیم‌گیری که از مسئولان اصلی کارگاه تشکیل می‌شود.
- این شورا اداره امور رفاهی و مالی کارگاه را به عهده داشته، عضوی را جهت نظارت بر فعالیتهای انجام شده انتخاب می‌کند. این شورا متشکل است از:
۱. مبلغ یا مبلغین محل که مدیریت اصلی طرح را به عهده دارند؛
۲. نماینده هیئت امنای مسجد؛
۳. نماینده امام جمعه محل؛
۴. نماینده شورای اسلامی محل؛
۵. نماینده سازمانها و مراکز فرهنگی - تبلیغی؛
۶. نماینده افراد خیر و متمدول و خوش‌نام.
- مبلغ با تشکیل جلسات خصوصی با

- جهت هماهنگی والدین با کارگاه؛
۴. یک سیستم رایانه آموزشی (ملکی یا اجاره‌ای)؛
۵. چرخ خیاطی ملکی یا اجاره‌ای و یا امانی از اهالی؛
۶. یک دستگاه بلندگو با امکانات لازم (با هماهنگی خادم مسجد می‌توان از سیستم صوتی مسجد استفاده کرد)؛
۷. میز و صندلی مناسب؛
۸. یک فایل جهت نگه‌داری اطلاعات شرکت‌کنندگان در فضایی خارج از کارگاه؛ (از دفترچه‌های صد برگ هم برای این کار می‌توان استفاده کرد.)
۹. وایت برد یا تخته سیاه به همراه ماژیک و گچ مناسب؛
۱۰. ضبط صوت و چند عدد کاست خام برای پیاده کردن مطالب مهم مورد بحث در کارگاه؛
۱۱. دوربین عکاسی جهت به تصویر کشیدن فعالیت‌های انجام شده؛
۱۲. بودجه مناسب با میزان فعالیت‌های کارگاه جهت رفت و آمد مبلغین و صاحب‌نظران، چاپ کارت شناسایی اعضا، چاپ جزوات -
- آموزشی، خرید جوایز، و برپایی نمایشگاه به منظور ارائه کارهای انجام شده در پایان کارگاه؛
۱۳. کتابهای مناسب با موضوعات مطرح شده در کارگاه، به تعداد گروه‌ها و در صورت امکان به تعداد کل اعضا شرکت‌کننده در کارگاه؛
۱۴. تلویزیون و ویدئو جهت پر کردن اوقات فراغت پیش آمده؛
۱۵. سایر وسائل و امکانات مورد نیاز در فضای کار.
- تذکر: برنامه اجرایی کارگاه طوری طراحی شده که در صورت نبود امکانات فوق در تمامی مکانها توسط مبلغین گرامی قابل اجراست. توجه به فضل و یاری خداوند منان و عنایات حضرت ولی عصر علیه السلام تضمین‌کننده فعالیت‌های تبلیغی است.
- بعد از اجراء کارگاه و امتحان کتبی که در مرحله پنجم ارزشیابی به آن اشاره شد به کلیه شرکت‌کنندگان در کارگاه در صورت امکان هدایایی داده می‌شود و به سه نفر از برترینها هدایای ویژه تقدیم می‌گردد.